

няшчаснага за цябе, але які ўсё ж знайшоў сілы выкарабкацца і ўваскрэснуць. І ўжо не ён прасіў, а ў яго прасілі. У гэтай кнізе твой паратунак” [1, с. 154].

Кожнае з апісаных дзеянняў адначасова надзелена знешнім, першапачаткова прадстаўленым чытачу, і ўнутраным, раскрытым у фінале, сэнсавым планам, якія кантрастуюць паміж сабой і ўзаемадзеянне якіх утварае навілістычнае ядро. Жаданне пачаць новае жыццё напярэдадні Каляд з боку вучня і сімвалічны жэст настаўніка – падарунак Новага Завету з мэтай садзейнічаць духоўнаму росту асобы – атрымліваюць сэнсавое пераўвасабленне ў рамках твора. Чытачу прадстаўляецца апазіцыя “высокае ў нізкім”, “нізкае ў высокім”. Не знайшоўшы паратунку ў Святым пісанні, пасля Каляд вучань вярнуў кнігу, не прачытаўшы ніводнай старонкі. Выразнае навілістычнае *pointe* разгортваецца ў момант, калі настаўнік “дастаў перад ашаломленым вучнем з кнігі купюру – дастатковую, каб не толькі адзначыць Каляды, а, улічваючы невысокія патрабаванні нашага героя, яшчэ і пахмяліцца” [1, с. 155].

Такім чынам, адбываецца відавочнае нівеліраванне сімвалізму такіх сакральных паняццяў, як *Біблія*, *Каляды*, а таксама *настаўнік*, *вучань* і звязаных з імі працэсаў навучання, духоўнага ўзбагачэння і ўдасканалення.

Абраная тактыка пазбаўлена дэманстратыўна павучальнага кантэксту. Філасофія жыцця – у кожным яго імгненні: няма нічога выпадковага і нават звычайнае, здавалася б, здарэнне можа стаць лёсавызначальным. Пісьменнік не бярэ на сябе глабальную функцыю выхавальніка грамадства. Ён валодае ўнікальнай здольнасцю выхапіць з будзённай плыні сітуацыі, якія могуць ёміста, без дадатковых каментарыяў, даць трапную характарыстыку як асобнаму індывіду, яго ўнутраным прынцыпам, устаноўкам, каштоўнасцям, так і пакаленню ў цэлым.

Такім чынам, яскравай адметнасцю стылю А. Федарэнкі-навіліста з’яўляецца мастацкае асэнсаванне рэалізацыі аксіялагічнага кодэксу на ўзроўні паўсядзённага жыцця любога чалавека, з чым звязана і тэндэнцыя стварэння ўмоўных сітуацыйных мадэлей без асобнай індывідуалізацыі і канкрэтнай геаграфічнай лакалізацыі. Мастацкі паказ ажыццяўляецца праз прызму тонкай іроніі і гумару, у выніку чаго атрымліваецца нязмушаная карціна, самадастатковая па сваёй сутнасці і сэнсавай напоўненасці. Перад намі фіксацыя моманту, напоўненага дынамікай і яркім, кантрастным у дачыненні да звыклага ладу ядром. І нават невялікі аб’ём тэксту – не перашкода для занатавання глабальных працэсаў у мінімалістычным фармаце.

Спіс літаратуры

- 1 Федарэнка, А. Ціша : аповесці, апавяданні / А. Федарэнка. – Мінск : Маст. літ., 2014. – 174 с.
- 2 Мелетинский, Е. Историческая поэтика новеллы / Е. Мелетинский. – М. : Наука, 1990. – 279 с.
- 3 Рагойша В. П. Літаратуразнаўчы слоўнік : тэрміны і паняцці / В. П. Рагойша. – Мінск : Нар. Асвета, 2009. – 303 с.

УДК 821.111-1/-2*У.Шэкспір

І. А. ХОРСУН

(г. Гомель, ГДУ імя Ф. Скарыны)

СПАДЧЫНА УІЛЬЯМА ШЭКСПІРА І ЯЕ АСЭНСАВАННЕ РОЗНЫМІ ЭПОХАМІ

У артыкуле разглядаецца феномен бессмяротнасці творчай спадчыны Шэкспіра. Аўтар параўноўвае станаўленне адносін да творчасці найбуйнейшага гуманіста эпохі Позняга Адраджэння на захадзе і ў савецкім літаратуразнаўстве, пачынаючы з 16 стагоддзя, і адзначае эстэтычны ўплыў спадчыны вялікага паэта і драматурга на літаратуры розных краін і народаў.

Уільям Шэкспір – найбуйнейшы гуманіст эпохі Позняга Адраджэння, адзін з самых вялікіх пісьменнікаў свету. Ягоную выключную вартасць для духоўнай эвалюцыі чалавецтва выказаў сучаснік паэта, драматург Бэн Джонсан (Ben Jonson): *«Душа нашага стагоддзя, ён належыць не аднаму стагоддзю, але ўсім эпохам»* [1] (пераклад наш – І.Х.).

Прадстаўнікі многіх літаратурных школ і плыняў у розныя часы звярталіся да спадчыны Шэкспіра ў пошуках заўсёды актуальных маральных і эстэтычных падыходаў да вырашэння найскладанейшых праблем і задач. Магутны ўплыў генія спараджае бясконцую разнастайнасць формаў уплыву: цытаты («Опера жабракоў» Джона Гея), асобныя радкі ў палітычных трагедыях Віторыё Альфьеры, дэмакратычныя ідэі (Франсуа Гізо) або вобразы (вобраз «здаравага мастацтва» ў трагедыі «Фаўст» І. Гётэ). Героі ягоных твораў сталі сімваламі чалавечых пачуццяў – кахання, рэўнасці, скупасці, пошукаў сэнсу жыцця. Не злічыць рымэйкі, адаптацыі, кінафільмы паводле ягоных твораў, само імя Шэкспіра сталася намінальным.

Гэтым і тлумачыцца феномен бессмяротнасці творчай спадчыны Шэкспіра, у якой праламляюцца самыя вострыя маральныя канфлікты, схаваныя ў самой прыродзе чалавечых узаемаадносін, прычым яны ўспрымаюцца і пераасэнсоўваюцца кожнай наступнай эпохай у новым, уласцівым толькі дадзенаму моманту аспекце. Застаючыся прадуктам (калі можна так сказаць) сваёй эпохі, які скандэнсаваў увесь вопыт папярэдніх пакаленняў і рэалізаваў назапашаны імі творчы патэнцыял, – лічыць наш сучаснік У.А. Лукаў [2, с. 45]. Пра гэта сведчыць і асэнсаванне феномена Шэкспіра ў крытыцы і эстэтыцы.

Першы водгук пра Шэкспіра-паэта з'явіўся ў канцы XVI стагоддзя. *«Дасціпны дух Авідзія жыве ў салодкім і мёдатачывым Шэкспіры, пра што сведчаць яго «Венера і Адоніс», яго «Лукрэцыя», яго салодкія санеты, вядомыя яго асабістым сябрам»* [3, р. 25] (пераклад наш – І.Х.), – так Фрэнсіс Мірээ (Francis Meres) пісаў пра Шэкспіра ў 1598 г. Асноўныя паэтычныя творы Шэкспіра – паэмы «Венера і Адоніс» (1592, апубл. 1593) і «Зняважаная Лукрэцыя» (1593, апубл. 1594) – прысвечаны маладому арыстакрату графу Саўтгемптану, які, верагодна, таксама быў адрасатам найбольш славутых санетаў. Пасля лекцыі пра Шэкспіра англійскага рамантыка С.Т. Колрыджа (S.T. Coleridge) (1810–1811) [4, р. 149], у якіх настойліва даказвалася, што У. Шэкспір – перш за ўсё паэт, цікавае да яго санетаў сталася ўсеагульнай. У цяперашні час літаратура пра санеты неахопная, бо саступае па колькасці публікацый толькі даследаванням пра «Гамлета» [2, с. 45]. Нягледзячы на той факт, што п'есы Шэкспіра ставіліся ва ўсім свеце, Шэкспір-драматург саступаў па папулярнасці Шэкспіру-паэту.

У. Шэкспір з'яўляецца найбуйнейшым заходнееўрапейскім пісьменнікам Позняга Адраджэння, які ў сваіх творах геніяльна адлюстравваў эпоху з усімі яе супярэчнасцямі. Адраджэнне, якое Ф. Энгельс назваў «вялікім прагрэсіўным пераваротам, перажытым чалавецтвам» [5, с. 476], было эпохай росквіту чалавечай думкі, вызваленай ад тысячагадовых кайданаў сярэднявечнага феадальна-рэлігійнага светапогляду, і разам з тым – нечуванага датуль драпежніцтва і прыгнёту чалавека чалавекам, эпохай найвялікшых надзей і самых горкіх расчараванняў. Гэтыя палярныя моманты з выключнай сілай увасабіліся ў творах У. Шэкспіра: першы – пераважна ў яго камедыях, другі – у трагедыях. Нярэдка яны своеасабліва сумяшчаюцца або перакрываюцца ў адных і тых самых творах, вобразах, у тым ліку і паэтычных.

На працягу ўсіх сярэдніх вякоў людзей пераконвалі, быццам іх найвялікшае няшчасце ў тым, што яны людзі. Вялікая рэвалюцыйная думка эпохі Адраджэння сцвердзіла, што быць чалавекам – шчасце. То была ідэя, якая перакуліла стаўленне да жыцця. Супраць яе паўсталі ўсе сілы старога светапарадку, але яна заваёўвала ўсё большае прызнанне. Ідэяй гуманізму прасякнута ўсё значнае ў мастацтве эпохі Адраджэння. Яна рэалізавана і ў «Гамлеце» Шэкспіра: *«Што за майстэрскае стварэнне – чалавек! Наколькі высакародны розумам! Наколькі бясконцы ў сваіх магчымасцях! У абліччы і руху – колькі выразны і цудоўны! У дзеянні – колькі падобны да анёла! У разуменні – колькі падобны да боства! Краса сусвету! Вянок усяго, што жыве!»* [6, с. 560].

Дзеячы эпохі Адраджэння пакідалі пасля сябе нешта вельмі рэальнае – перамогі, якія ўплывалі на ход гісторыі; уведзеныя ва ўжытак новыя прадметы: веды, неабходныя для практыкі,

думкі, якія ўзбагачалі розумы, творы мастацтва, што ў цэлым спрыяла разуменню прыгажосці жыцця. Галоўнае, чым яны валодалі, быў характар – магутны чалавечы характар. Адбітак яго ляжыць на ўсіх дзеяннях эпохі, асабліва на творчасці Шэкспіра [6, с. 562].

Эпоха Шэкспіра адзначана і грандыёзнымі сацыяльнымі трагедыямі. Гінулі пад націскам буржуазнага развіцця цэлыя саслоўі: вымірала рыцарства, выпцянялася патрыярхальнае сялянства. Усё жыццё эпохі было прасякнута драматызмам, які і спарадзіў вялікую драму, а разам з ёю вялікага драматурга і не менш вялікага паэта.

Паэтычныя творы Шэкспіра, якія дайшлі да нас, падзелены на дзве няроўныя групы. Адно, вельмі невялікую, але змястоўную, складаюць творы ранняга перыяду яго творчасці. Гэта дзве паэмы на антычныя сюжэты: «Венера і Адоніс» (выдадзена ў 1593 годзе) і «Зняважаная Лукрэцыя» (выдадзена ў 1594), некалькі менш значных вершаў і вяршыня шэкспіраўскай паэзіі – 154 творы ў форме англійскага санета, якую вынайшаў Генры Сары (Henry Surrey). Яны надрукаваны ў 1609 годзе Томасам Торпам (Thomas Thorpe) пад назвай «Шэкспіравы санеты, якія ніколі раней не друкаваліся» (*Shakespeare's Sonnets never before imprinted*). Санеты ствараліся Шэкспірам на працягу шэрагу гадоў аж да 1598 года. У наш час «Санеты» стаяць поруч з лепшымі драматычнымі творамі Шэкспіра. Яны належаць да ліку найвялікшых з'яў паэзіі позняга Адраджэння. Змест іх вельмі разнастайны. Акрамя дамінуючай у іх традыцыйнай для санетаў таго часу тэмы любові (з усіх 154 санетаў Шэкспіра найбольш распаўсюджаным тыпам выступае любоўны санет), рэўнасці, сяброўства, у санетах трактуюцца многія іншыя матывы – развагі пра свой лёс, анталагічныя філасофскія і маральныя праблемы агульнага характару. У некаторых санетах Шэкспір усхваляе высакароднасць свайго сябра (мяркуюць, што гэта граф Саутгэмптан, якому прысвечаны абедзве названыя паэмы), дае яму добрыя парады, жаліцца на пагарду, якой падвяргалася ў грамадстве абранае ім рамяство акцёра, пратэстуе супраць пануючай вакол яго няпраўды.

Абставіны, у якіх узніклі санеты У. Шэкспіра, і наяўнасць у іх аўтабіяграфічнага пачатку выклікалі шмат спрэчак. Адно крытыкі лічаць іх непасрэдным выяўленнем сапраўды перажытага паэтам, іншыя – суцэльнай паэтычнай выдумкай у стылі надзвычай распаўсюджанага ў паэзіі таго часу «петраркізму». Без сумнення, жывое асабістае перажыванне і адцягненныя паэтычныя абагульненні злучаны тут вельмі складаным чынам. Высветліць аўтабіяграфічны элемент у санетах Шэкспіра – даволі складаная і нават непатрэбная задача. Каштоўнасць шэкспіраўскіх санетаў найперш не ў іх біяграфічным пачатку, а ў велізарным ідэйна-мастацкім змесце, увасобленым у гарманічнай форме. Гэта дазваляе лічыць санеты Шэкспіра адным з вышэйшых узораў заходнеўрапейскай паэзіі XVI–XVII стагоддзяў.

Больш за чатыры стагоддзі спадчына Уільяма Шэкспіра застаецца актуальнай для чытачоў усяго свету. Яго творы прасякнуты жыццясцвярдзальным пачаткам і глыбокім філасофскім сэнсам. Але самай адметнай рысай твораў вялікага пісьменніка з'яўляецца карціна сапраўднага жыцця. Усе сітуацыі цалкам рэальныя і пазнавальныя: у творах уздымаюцца пытанні сутнасна важныя і для сучаснасці, бо іх так і не здолела вырашыць і XX стагоддзе.

Знакаміты сучаснік Шэкспіра, пісьменнік з вострым крытычным розумам і строгімі крытэрыямі ацэнкі Бэн Джонсан (Ben Johnson), у сваёй паэме «Памяці аўтара, любімага мною Уільяма Шэкспіра і пра тое, што ён пакінуў нам» (*To the Memory of My Beloved the Author, Mr. William Shakespeare and What He Hath Left Us*) так ацэньвае творы Шэкспіра: «Ты сам сабе помнік без надмагілля і будзеш жыць, пакуль будзе жыць твая кніга і пакуль у нас будзе хапаць розуму чытаць яе і ўсхваляць цябе» [1] (празаічны пераклад наш – І.Х.).

Бэн Джонсан найперш выказваецца пра Шэкспіра як пра выдатнага драматурга: «Радуйся, Брытанія! Ты можаш ганарыцца тым, каму ўсе тэатры Еўропы павінны аддаць гонар» [1] (празаічны пераклад наш – І.Х.). Аднак ён вельмі высока цаніў і ягоную паэтычную творчасць: «Сама Прырода ганарылася яго творамі і з радасцю атранула ўбранне яго паэзіі! Гэтае ўбранне было з такой багатай пражы і так пышна выткана ... » [1] (празаічны пераклад наш – І.Х.).

Джон Хэмінг (John Hemming) і Генры Кондэл (Henry Condell) так завяршылі свой зварот да чытачоў першага фоліо (першага збору п'ес) Шэкспіра 1623 года: «...*стварэнні яго розуму больш не могуць быць схаваны, інакш яны былі б згублены. А таму чытайце яго і перачытвайце зноў і зноў, і калі ён вам не спадабаецца, гэта будзе сумнай прыкметай таго, што вы не здолелі зразумець яго*» [7, р. А3] (пераклад наш – І.Х.). Трывогі Хэмінга і Кондэла былі марныя. Увесь свет зразумеў Шэкспіра, і ўжо шмат пакаленняў ушаноўваюць яго як найвялікшага драматычнага паэта.

Пасмяротны лёс спадчыны Шэкспіра складаны і надзвычай паказальны. У другой палове XVII стагоддзя, калі ў Англіі панавалі дваранскі класіцызм, Шэкспір быў альбо цалкам забыты, альбо ставіўся ў пераробках, якія кардынальна змянялі сэнс яго твораў. Толькі ў сярэдзіне XVIII стагоддзя, у сувязі з ростам асветніцтва, цікавасць да Шэкспіра адраджаецца, у яго творах пачынаюць шанаваць ўжо не толькі займальнасць фабулы або маляўнічасць, але і праўдзівае ўзнаўленне чалавечай прыроды. Да гэтага часу адносіцца і першае знаёмства з Шэкспірам на кантыненте. Вялікую ролю ў гэтай справе адыграў Вальтэр, які лічыў Шэкспіра «геніем, поўным сілы, натуральнасці, узвышанасці», хоць у той жа час як сапраўдны класіцыст асуджаў яго за адсутнасць «добрага густу» і «ведання правілаў». Хутка Шэкспір пранікае і ў Германію, дзе яго «натуральнасць» і «праўдзівасць» выклікае захоплення водгукі Лесінга, Гердэра, Гётэ.

Больш глыбокае разуменне і сапраўдную пасмяротную славу Шэкспір атрымаў на Захадзе ў першай палове XIX стагоддзя. У гэты час ягоная спадчына, багатая элементамі сацыяльнай крытыкі і, разам з тым, поўная гераічнага і паэтычнага натхнення, набыла велізарную папулярнасць сярод усіх перадавых пісьменнікаў, стала ў многіх адносінах узорам для іх творчасці і аргументам для эстэтычных тэорый (Гюго, Стэндал, Мэрымэ, Бальзак, Гейне і інш.). Аднак у другой палове XIX стагоддзя вывучэнне Шэкспіра стала вузка філалагічным, што не дазваляла па-сапраўднаму зразумець ідэйны змест і гістарычны сэнс ягонай спадчыны.

Толькі ў мінулым стагоддзі Герберт Марвін Бертан (H.M. Burton) адзначыў, што Шэкспір «...з'яўляецца такой жа важнай постацю ў гісторыі чалавечтва, як Нэльсан або Лінкальн, Ньютан або Эйнштэйн. Яго творы сталі часткай нас, і калі б яны ніколі не былі напісаны, наша жыццё і наша мова былі б бяднейшымі» [7, р. 8] (пераклад наш – І.Х.).

Зусім інакш развівалася тлумачэнне і засваенне Шэкспіра ў Расіі. Пасля водгукаў пра яго Н.М. Карамзіна, а затым дзекабрыстаў В.К. Кюхельбекера і А.А. Бястужава, якія захапляліся шырынёй і паўнатой шэкспіраўскага разумення жыцця, узнёслых выказванняў аб ім А.С. Пушкіна, які здолеў глыбока зразумець рэалізм і народнасць Шэкспіра, мы знаходзім сапраўднае пранікненне ў сутнасць і гістарычны сэнс шэкспіраўскай творчасці ў працах рускіх рэвалюцыйных дэмакратаў – В.Г. Бялінскага, М.А. Дабралюбава, М.Г. Чарнышэўскага.

Савецкае літаратуразнаўства і крытыка, імкнучыся раскрыць сапраўдны сэнс яго твораў, карані і гістарычнае значэнне яго творчасці, знайшлі адпаведны шлях для ўспрымання і інтэрпрэтацыі Шэкспіра. У выніку з'явіўся цэлы шэраг новых перакладаў шэкспіраўскіх санетаў і п'ес.

Санеты Шэкспіра перакладалі на рускую мову І. Мамун, Н. Гербель, П. Кавалкаў, М. Чайкоўскі, Э. Ухтомскі, Н. Халадкоўскі, О. Румер. Лепшымі з іх прызнаны апублікаваныя ў 1949 пераклады С.Я. Маршака, які здолеў перадаць філасофскую глыбіню і музычнасць санетаў Шэкспіра.

С. Маршак з'яўляецца паслядоўнікам той традыцыі рускага паэтычнага перакладу, заснавальнікам якой быў В. Жукоўскі. Апошні рэзка асудзіў дробязную літаральнасць: «Рабская вернасць можа стаць рабскай здрадай». Падобныя думкі знаходзім у А.С. Пушкіна: «Падрадкавы пераклад ніколі не можа быць верны» [8, с. 36]. А.А. Анікст, цытуючы Гётэ, адзначае два прынцыпы перакладу: адзін з іх патрабуе перасялення замежнага аўтара да нас – так, каб мы маглі бачыць у ім суайчынніка; іншы, наадварот, прад'яўляе да нас патрабаванне – самім адправіцца да гэтага чужаземца і прызвычаіцца да яго ўмоў жыцця, складу яго мовы, яе асаблівасцей.

Перакладамі Шэкспіра на рускую мову справа не абмяжоўваецца. Паасобныя творы У. Шэкспіра перакладзены на дваццаць сем моў народаў СССР, а ўсяго за гады савецкай улады выйшла з друку каля паўтары мільёнаў экзэмпляраў выданняў шэкспіраўскіх п'ес [8, с. 54]. Ва ўкраінскай літаратуры санет з'явіўся ў першай палове XIX стагоддзя ў творчасці П.А. Шпігоцкага. Але вяршыняй украінскай санетыстыкі з'яўляюцца санеты Івана Франка. Ён з'явіўся першым ва Украіне тэарэтыкам санета, які зрабіў гэты жанр найпапулярнейшым у нацыянальнай паэзіі.

Творчасць У. Шэкспіра аказала значны ўплыў і на беларускую культуру. Так, у 1925 годзе выдатны паэт і перакладчык Юрка Гаўрук пераклаў камедыю «Сон у летнюю ноч». Гэта было першае знаёмства чытача з беларускім Шэкспірам. На працягу XX стагоддзя беларускія майстры слова працягвалі карпатліва працаваць над перастварэннямі п'ес У. Шэкспіра (пераклады К. Крапівы «Рамэа і Джульета» (1954), «Гамлет» (1996), В. і А. Вольскіх «Гамлет» (1954), Я. Семязона «12-я ноч, альбо Чаго пажадаеце» (1989), «Кароль Лір» (1954), «Рамэа і Джульета» (1996), «Утаймаванне наравістай» (1989), А. Дударова «Рычард III» (1995), «Макбет», «Гамлет», У. Шахаўца «Макбет» (1954). Ю. Гаўрук, першаадкрывальнік Шэкспіра, пераклаў на беларускую мову больш за ўсіх: «Антоній і Клеапатра» (1982), «Атэла» (1954), «Гамлет» (1964), «Канец справе вянец» (1964), «Кароль Лір» (1974)).

У 1964 годзе выйшла кніга «Санетаў» У. Дубоўкі, які пераклаў на беларускую мову ўсе 154 санеты У. Шэкспіра.

Санеты здзіўляюць псіхалагічнай праўдай і паэтычнай дасканаласцю. Стаўленне паэта да каханай складанае, супярэчлівае: гэта і захопленне любованнем, і рабская адданасць, і здаровая ацэнка яе недахопаў, і ўсёдараванне, часам асуджэнне і пакланенне адначасова. Санеты У. Шэкспіра – паэтычны сінтэз эпохі, споведзь генія Адраджэння – часу, галоўным прынцыпам якога быў гуманізм ва ўсіх сферах жыцця.

Крытыкі разыходзяцца ў меркаваннях наконт верагоднасці тых эмоцый і пачуццяў, якія выказвае лірычны герой санетаў Шэкспіра. Так, у XVIII стагоддзі англійскі шэкспіразнаўца Стывенс (Stevens) не ўбачыў у санетах Шэкспіра нічога, акрамя афектацыі і бязглуздзіцы. Вядомы нямецкі шэкспіразнаўца Дэліус (Delius) сцвярджаў, што Шэкспір перажыў усё тое, што апісана ў санетах, толькі ва ўяўленні. Санеты Шэкспіра, паводле тлумачэння Дэліуса, – далёкія ад жыцця «паветраныя замкі», якімі цешыў сябе паэт-летуценнік. Некаторыя замежныя даследчыкі спадчыны Шэкспіра лічылі, што шэкспіраўскія санеты з'яўляюцца альбо рытарычнымі практыкаваннямі, альбо мадрыгаламі, «напісанымі з выпадку».

Іншых поглядаў трымаліся паэты-класікі. На думку Гётэ, «у шэкспіраўскіх санетах выпакутавана кожнае слова» [9]. Паэт Уільям Вордсварт (William Wordsworth) захопленна адгукнуўся пра санеты, убачыўшы ў іх выразны аўтабіяграфічны адбітак і назваў санеты «ключом, якім Шэкспір адмыкнуў сваё сэрца» (пераклад наш – І.Х.).

Санеты У. Шэкспіра дагэтуль застаюцца своеасаблівай энцыклапедыяй пачуццяў, філасофскіх загадак і адказаў на іх. Ідэі гуманізму, кола праблем, узятых у яго санетах, – гэта сапраўды вечныя каштоўнасці. Шэкспіраўскія вобразы заўсёды будуць прыцягваць сваёй сілай пачуццяў, запалам, жвавасцю характараў, няхай гэта будзе Гамлет, Атэла або «Смуглявая лэдзі санетаў».

А. Анікст справядліва адзначыў істотны эстэтычны ўплыў спадчыны вялікага паэта і драматурга: «У мастацтве спасціжэння прыгажосці Шэкспір – адзіны з лепшых настаўнікаў. Ён уводзіць нас у самую цудоўную сферу жыцця – у свет духоўнай прыгажосці чалавека» [6, с. 563].

Чатыры стагоддзі таму былі напісаны санеты У. Шэкспіра, якія чытаюцца з тым самым сардэчным захапленнем, які выклікалі яны ў сучаснікаў. Перад намі яскрава паўстае вобраз лірычнага героя: чалавека вялікага сэрца, якому ўласціва вернасць, самаахвярнасць, бескарыслінасць, асобы з філасофскім складам розуму, шчодро надзеленай многімі дарамі, галоўны з якіх – быць сябрам, што даступна натурам высакародным і чулым.

Спіс літаратуры

1 English Poetry I: From Chaucer to Gray. Vol. XL. The Harvard Classics. – New York : P. F. Collier & Son, 1909–14; Bartleby.com, 2001. www.bartleby.com/40/. [Date of Printout] : 12.11.2015.

2 Шекспировские штудии XII: Луков Вл. А., Флорова В. С. «Сонеты» Уильяма Шекспира: от контекстов к тексту (К 400-летию со дня публикации шекспировских «Сонетов») : монография. Для обсуждения на научном семинаре 23 апреля 2009 года / Отв. ред. Н. В. Захаров; Моск. гуманитар. ун-т. Ин-т фундамент. и прикл. исследований; Межд. акад. наук (IAS). – Москва : Изд-во Моск. гуманитар. ун-та, 2009. – 94 с.

3 Meres, Francis. Palladis Tamia: WitsTreasury, цит. по: Chambers E. K. William Shakespeare / Francis Meres. – Oxford, 1930. – 194 p.

4 Raysor, T. M. Coleridge's Shakespearean Criticism. 2 vols. 1930, исправленное и дополненное издание, London : Dent, 1960; Hawkes, T. Coleridge's Writings on Shakespeare / T. Hawkes. – New York : Capricorn, 1959, переиздано как Coleridge on Shakespeare, 1969. – 325 p.

5 Маркс, К. ; Энгельс, Ф. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс // Старое предисловие к «Анти-Дюрингу». Диалектика природы. – Москва : Гос. Изд-во полит. лит-ры, 1961. – 828 с.

6 Аникст, А. А. Поэмы, стихотворения и сонеты Шекспира. Полное собрание сочинений / А. А. Аникст // У. Шекспир. – Москва : Советский писатель, 1960. – Т. 8. – С. 559–591.

7 Mr. William Shakespeares Comedies, Histories, & Tragedies. – London : Isaac Iaggard, and Ed. Blount, 1623. – 993 p.

8 Чуковский, К. И. Высокое искусство / К. И. Чуковский. – Москва : Советский писатель, 1968. – 384 с.

9 Гёте, Иоганн. Шекспир, и несть ему конца! / Иоганн Гёте // Перевод А. Аникста. [Электронный ресурс]. – 2009. – Режим доступа: <http://mreadz.com/read133396/p2>. – Дата доступа: 12.10.2014.

УДК 821.161.3.82-4+821.112.2.82-1

А. Л. БАТУРЫНА

(г. Гомель, ГДУ імя Ф. Скарыны)

АСЭНСАВАННЕ ПРЫРОДЫ ГРАХУ Ў РАМАНТЫЗМЕ (НА МАТЭРЫЯЛЕ ТВОРАЎ А. ФОН АРНІМА, Э. Т. А. ГОФМАНА І Я. БАРШЧЭЎСКАГА)

Матыў граху і выкуплення займае важнае месца ў рамантычнай карціне свету. У творчасці Я. Баршчэўскага, Э.Т.А. Гофмана, А. фон Арніма асноўны канфлікт заснаваны на рамантычнай атазіі духоўнае – матэрыяльнае, што выражана ў супрацьпастаўленні дух-цела (Гофман) і дух-багацце, улада (Баршчэўскі, А. фон Арнім). Нямецкія рамантыкі бачаць у грахах прадкаў (першародным граху) адну з асноўных прычын існавання зла ў свеце. У творах Я. Баршчэўскага апошняе абумоўлена свядомым адыходам чалавека ад Бога, прычым асноўная адказнасць за распаўсюджанне зла ляжыць на пануючых класах.

З лёгкай рукі Р. Падбярэскага за беларуска-польскім паэтам і пражанам Янам Баршчэўскім замацавалася слава «беларускага Гофмана» [1, с. 355]. Аднак даследчыкі творчасці Я. Баршчэўскага, у прыватнасці М. С. Каржэўская [2, с. 200], адзначаюць неабходнасць больш уважлівага параўнальнага аналізу літаратурнай спадчыны беларускага рамантыка і творчасці іншых аўтараў рамантычнай плыні для вылучэння зместава-фармальна-адметнасцей тэкстаў Я. Баршчэўскага. Паколькі размова ішла пра «гафманізм» пісьменніка, нам падаецца неабходным зрабіць параўнальны аналіз яго спадчыны з творчасцю менавіта нямецкіх рамантыкаў. У дадзеным артыкуле робіцца спроба вылучыць агульныя і адметныя рысы